

RESSENYA A JANÉ, OSCAR I POUJADE, PATRICE, *MEMÒRIA PERSONAL. CONSTRUCCIÓ I PROJECCIÓ EN PRIMERA PERSONA A L'ÈPOCA MODERNA*, MADRID: CASA DE VELÁZQUEZ, 2015, 183 pp. ISBN: 978-84-9096-000-4

REVIEW TO JANÉ, OSCAR I POUJADE, PATRICE, *MEMÒRIA PERSONAL. CONSTRUCCIÓ I PROJECCIÓ EN PRIMERA PERSONA A L'ÈPOCA MODERNA*, MADRID: CASA DE VELÁZQUEZ, 2015, 183 pp. ISBN: 978-84-9096-000-4

ARANTXA LLÀCER MARTORELL
arantxallacer@gmail.com

Universitat de València

L'Edat Moderna va significar l'esclat de la cultura escrita d'àmbit públic, resultat de la intensa activitat política i bèl·lica europea que va afectar al conjunt de la població i que, en conseqüència, va motivar la necessitat de deixar-ne constància. Europa es troba en un moment de canvi motivat, sobretot, pels conflictes entre potències, i és per aquesta raó que sovint, en estudiar els textos que s'hi van produir, els investigadors s'han centrat en obres amb una càrrega històrica important i, en general, han fixat els seus interessos sobre les dades més objectives dels esdeveniments que recullen els documents. Ara bé, en les últimes dècades aquest interès per l'estudi de textos moderns ha trobat un nou objectiu: la part més individual i privada dels personatges que van viure la història durant aquest període i que van deixar reflectida als seus escrits, la memòria personal.

L'etiqueta «memòria personal» ens permet incloure diverses tipologies d'escrips d'àmbit privat –llibres de família, cròniques, dietaris, autobiografies, vides de sants, etc.– tot i tenint en compte que en cada territori, fins i tot en cada autor, l'escriptura seguirà unes pautes concretes. És per aquest motiu que, en estudiar el circuit dels escrips personals, l'escriptura del *for privé* o els *egodocuments*, mirar d'establir un fil conductor entre les diferents tradicions i els casos particulars es fa prou complicat. L'obra curada per Jané i Poujade, que té el seu origen en el Congrés Internacional sobre memòria personal celebrat a Barcelona el 2011, busca, amb un resultat altament satisfactori, treballar sobre aquesta problemàtica, la intenció és crear “ponts” per a la investigació del gènere, perquè «calen unes lògiques professionals en la recerca» (p. 10), i s'hi encoratja als investigadors a la comparació de corrents i casos concrets.

Així, a partir de tres línies argumentals –el món dels escrips personals; política i recepcions i, llengua, text i tipologia dels escrips– els editors han reunit l'aportació d'una desena d'especialistes que s'han ocupat de la nomenclatura del gènere, del seu valor instrumental o polític i de la llengua dels documents. El volum guarda, doncs, els resultats d'aquests especialistes sobre temes tan complexos com són l'estudi de l'escriptura personal, la reflexió sobre la noció de públic i privat en l'Edat Moderna, la relació amb les institucions, i els punts de trobada de la memorialística arreu d'Europa, entre d'altres.

En el primer bloc d'articles, Antoni Simon («Memòries i diaris personals de la Catalunya moderna. Del no res a la plètor») s'ocupa dels dietaris d'origen pagès i explica els motius pels quals s'inicien i desenvolupen aquestes obres, ens parla de motivacions públiques i privades i destaca el fet que el barroc és un període caracteritzat per l'ús públic de l'escriptura. L'aportació de François-Joseph Roggiu, que porta per títol «Los escritos del *for privé*. Un concepto y su internacionalización», se centra en l'escriptura del *for privé*, entesa com la dimensió reservada de l'escriptura, i aposta per aquesta com a eina per a estudiar la història des d'un punt de vista social; a més, introdueix el terme *egodocument*, parla de la seua evolució i de les limitacions del mot.

Dins el món dels escrips personals, destaquem l'article d'Antonio Castillo, «El alfabeto y el calendario. Libros de cuentas y libros de memorias en el Siglo de Oro», que fa referència a alguns antecedents provinents de l'edat medieval i que considera rellevants per a l'evolució de l'escriptura, i detalla les diferents formes que tenien els autors d'ordenar el seu discurs en el conjunt de l'obra que estaven creant. Per la seua banda, Sylvie Mouysset, amb el títol «Pourquoi laisser trace de sa vie ordinaire? France-Catalogne (xve- xviiie siècle)», aporta dades sobre un dels aspectes més característics d'aquest tipus de producció com és la introducció del “jo” i, paral·lelament, la presència dels autors en els propis escrips, les motivacions que els porten a l'escriptura i les contradiccions que s'hi poden trobar. Tanca aquest primer bloc Danièle Tosato Rigo, amb «Au commencement était (parfois) l'écriture. Pratiques sociales de l'écrit du *for privé*. (Suisse, xviie-xviiie siècle)», que tracta els orígens socials de l'escriptura privada: d'una banda, com una pràctica nocturna que els mateixos

escriptors titllaven d'inútil; i, d'una altra banda, en el que l'autor qualifica de "professionals de la ploma", que es valen del llibre com una eina de treball; remarca, novament, la característica híbrida de moltes obres que combinen textos d'àmbit públic amb textos d'àmbit privat.

En un segon bloc d'estudis, sobre política i recepcions d'aquest tipus de materials, ens trobem amb les aportacions de Xavier Torres («Política i faccionalisme als llibres de família de la Catalunya rural (segles XVI-XVIII)»), Henry Ettinghausen («Per sobre de la llei i les autoritats. Els autobiògrafs Alonso de Contreras i Diego Duque de Estrada») i Vicent Josep Escartí («Imatges sagrades: la memòria religiosa i la política local. El cas de la parròquia d'Algemés (segles XVI-XVIII)»). Ben interessant és la reflexió de Torres al voltant d'aquells escrits domèstics o privats produïts amb certa intenció cronística, mitjançant els quals podem conèixer els esdeveniments que recull l'autor, però també la seua visió del món; és el cas, per exemple, dels llibres de família que recullen experiències vitals, incloses les guerres i els esdeveniments polítics –de vegades gràcies a la informació que la premsa del moment els ofereix– i ens permeten veure fins a quin punt podem parlar d'escriptura "privada" i transparent.

Ettinghausen, en canvi, presenta altre tipus d'escriptura personal, l'autobiografia, que pretén crear una representació o interpretació del propi autor i que, a més, cerca un cert efecte literari. L'investigador es recolza, molt encertadament, en dos casos concrets, les autobiografies de Diego Duque de Estrada i d'Alfonso de Contreras, dos soldats espanyols nascuts en les últimes dècades del segle XVI. Per acabar aquest apartat, Vicent Josep Escartí presenta una altra vessant de l'escriptura personal, l'hagiografia o vides de sants. Escartí se centra en el cas concret de la *Verdadera historia de la aparición y hallazgo de la antiquíssima imagen de Nuestra Señora de la Salud*, una obra que compila tot un seguit de relats al voltant de la Verge de la Salut d'Algemés i de la història d'aquesta imatge sacra, que s'usà per tal de difondre unes idees concretes entre la població, idees dirigides pels seus estaments rectors.

Dues aportacions, una d'àmbit italià i altra d'àmbit català, tanquen l'obra i ho fan centrant-se en l'estudi de la llengua, el text i la tipologia dels escrits. Michela Rusi, amb «Le occorrenze dell'io», presenta l'evolució de l'escriptura personal en terres italianes, l'ús de la tercera persona i introdueix el *libri di lettere d'autore* a través de dues figures, Aretino i Bembo, que són rellevants per a l'evolució del gènere. Finalment l'aportació de Joan Peytaví Deixona, «Les sources et la langue de la "memoiristique". L'exemple catalan», remarca la rellevància del llibre de memòries com a mitjà per a la supervivència en un període de conflicte i deixa clar que no existeix un model d'escriptura privada dins l'àmbit català; alhora, l'estudiós busca establir un seguit de tipologies dels diferents tipus d'escrits personals dins la tradició catalana que ajuden a la investigació i conclou que els dietaris catalans són una font primària per a estudiar la nostra llengua, reconstruir la seua evolució i resoldre alguns dubtes filològics.

Com podem veure, el volum editat per la Casa Velázquez fa èmfasi en els aspectes més rellevants del gènere memorialístic: d'un aspecte tan complex com la diversa terminologia emprada arreu d'Europa per a tractar aquesta producció, passant per les diferents tipologies que sovint s'hi inclouen, i, tot plegat, tant en un marc teòric com també a partir de casos particulars, com és el cas dels que ens aporten Ettinghausen o Escartí. Els estudis també introdueixen la funció d'aquestes peces en un determinat moment de producció i destaquen la importància d'un estudi i edició acurats dels exemplars que faciliten l'estudi del model i estadi de la llengua. A més, a diferència d'altres estudis al voltant de la memòria personal, els investigadors posen en valor la capacitat d'aquestes peces pel que fa a aportar dades més personals sobre la població i el moment històric que vivien, i deixen les dades de caire històric en un segon plànol.

En definitiva, el recull d'articles dins *Memòria personal. Construcció i projecció en primera persona a l'època moderna* esdevé una aportació imprescindible per a comprendre tota una tradició en l'estudi dels textos escrits en primera persona durant el període de l'edat moderna. Un recull que, a més, aconsegueix aportar noves vies en la complicada tasca que suposa ordenar el gruix de testimonis escrits des de la individualitat i que s'adrecen a un públic molt variat i amb intencions ben diverses.